

Sprogstart

Projekt Sprogstart

Afslutningsrapport til Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre under Slots- og Kulturstyrelsen.

Projekt titel: Sprogstart - Bibliotekers indsats for børnehavebørn

Projektejer: Tina Bang Jakobsen

Projektleder: Ann Gritt Bang Elmeskov

Projektnummer: BUP.2015-0059

Følgforsker: Dorthe Bleses, professor, Trygfondens Børneforskningscenter

Projektid: Februar 2016 – juni 2019

Projektgruppe fra Aalborg Bibliotekerne, Brønderslev Bibliotek og Daginstit. Bornholmsgade, Aalborg Testbiblioteker og institutioner i Frederikshavn, Jammerbugt, Mariagerfjord, Morsø, Rebild og Thisted.

*Afslutningsrapport udarbejdet af Aalborg Bibliotekerne, projektleder Ann Gritt Bang Elmeskov
Kvalitative evalueringer i Bilag 2 og 3: "Evaluering bibliotekspersonale" og "Evaluering forældre, pædagoger og daginstitutionsledere" er udarbejdet af Brønderslev Bibliotek, Udviklingskonsulent Louise Eltved Krogsgaard*

Bilag 4: "Notat med effektresultater af Sprogstart" er udarbejdet af Trygfondens Børneforskningscenter, professor Dorthe Bleses og konsulent Benedicte Donslund Vind.

Sprogstart

Indholdsfortegnelse

Baggrund og formål	2
Målgruppe	2
Sprogstartskonceptet	2
Sprogstartspøserne	3
Undersøgellesdesign	4
Sprogvurderingssværktøjet	5
Udfordringer undervejs	6
Selvevaluering	8
Bibliotekspersonale – kvalitativ evaluering	9
Bibliotekspersonalets betragtninger	9
Forældre, pædagoger og daginstitutionsledere – kvalitativ evaluering	9
Betragtninger fra forældre, pædagoger og daginstitutionsledere	10
Erfaringer med samarbejde	10
Effekter af Sprogstart	11
De tre vigtigste effekter	11
Succeskriterierne i projektet:	11
Konklusion	12
Effektanalyse	12
Det lærte vi	12
Videreførelse i drift	13
Deltagere i projekt Sprogstart	14

Sprogstart

6468 sprogvurderinger er udført på 1335 børn fra 42 børnehaver. Børnene er blevet sprogligt startet af 40 bibliotekspersonaler. Forskningsprojektet Sprogstart giver evidens for, at bibliotekerne via en målrettet, systematisk indsats kan gøre en forskel for det enkelte barns sproglige udvikling, ordforråd og rim.

Baggrund og formål

Sprog og læsning er indgangen til kultur, sociale fællesskaber og kundskab. Læsning fremstår som den mest afgørende færdighed ift. videre læring hos børn, unge og voksne. Samfundsøkonomisk er det rentabelt med en tidlig indsats og det er derfor et problem, at kvaliteten af sprogmiljøet i mange danske børnehaver er lav.

Undersøgelser viser, at sprogmiljøet i de danske børnehaver har vanskelige kår. Børnene er sprogligt udfordret ift. at gå fra hverdagssprog med et begrænset ordforråd til at skulle bruge et mere raffineret og nuanceret sprog, når de starter i skolen. De mangler sprogforståelsen og ordforrådet og dialogen i en samtale kan være svær. Mange børn er også udfordret ift. det at lytte, opfatte og huske historier.

Bibliotekerne har mange sprogindlæringsaktiviteter, men der mangler en systematisk, længerevarende indsats, et formaliseret samarbejde med børnehaverne, en afklaring af bibliotekernes rolle og valid effektmåling, hvis bibliotekerne skal legitimere og positionere sig på området.

Projekt Sprogstart har villet udvikle et samlet koncept for, hvordan bibliotekerne via et bevidst, målrettet og systematisk forløb over en 2-årig periode kan påvirke børnehalebørns sprogfærdigheder. Projektet skulle, som et af de første biblioteksprojekter, måle på effekten og dermed finde en evidensbaseret samfundsmæssig argumentation for bibliotekernes rolle på området samt den samfundsøkonomiske gevinst ved øgede læse- og læringskompetencer hos børnene.

Målgruppe

Primær målgruppe er børn 3-5 år. Sekundær målgruppe er biblioteksfagligt personale og pædagogisk personale. Resultaterne og evidensen for den samfundsøkonomiske gevinst er, i et bredere perspektiv, interessant for kommunale politikere, forvaltningspersonale samt bibliotekssektoren på alle niveauer.

Sprogstartskonceptet

Bibliotekernes Sprogstart giver børn i børnehave gode muligheder for at styrke deres sprogforståelse og sprogbrug gennem fælles litteraturoplevelser. En fælles litteraturoplevelse kan skabe gode rammer for fordybelse og etablering af fælles opmærksomhed. En fælles læseoplevelse, som giver mulighed for en meningskabende samtale – både mellem barn og voksen og børnene imellem.

Sprogstart er et koncept, som sætter bibliotekernes faglighed og viden om litteratur i spil på nye måder og giver samtidig bibliotek og daginstitutioner mulighed for at indgå i en tættere dialog og et formaliseret samarbejde omkring børns sprogudvikling.

Sprogstart tager udgangspunkt i en kombination af bibliotekernes eksisterende samt i nyudviklede sprogtilbud tilpasset de 3-5-årige i børnehaverne. I projektet er der udviklet to otte ugers sprogstimulerende forløb.

Sprogstart

Sprogstartsføreløbene afvikles af bibliotekspersonalet i daginstitutionen og med udgangspunkt i den fælles litteraturoplevelse læser og leger bibliotekspersonalet med børnene tre gange om ugen i daginstitutionen.

Projektet har undersøgt effekten af bibliotekernes egen indsats i børnehaverne, så derfor var det biblioteksansatte, der var ude og lave alle forløb. Forløbene er lavet og beskrevet i manualer til biblioteksansatte, så de med dem i hånden kan tage ud uden yderligere introduktion. I projektet blev forløbene præsenteret på en workshop, men undervejs i projektet er der kommet nye personaler til, som har prøvet manualerne uden introduktion.

Opbygningen af forløbene i de enkelte uger følger alle samme model:

Session 1 er for hele stuen (ca. 18 børn)

Session 2 deles stuen i tre grupper (ca. 6 børn pr. gruppe)

Session 3 deles stuen i to grupper (ca. 9 børn pr. gruppe)

Sprogstartsføreløbene er bygget op omkring fire læringsområder:

1. Skriftsprogskompetencer
2. Lydlig opmærksomhed
3. Sprogbrug
4. Ordforråd

Begge otte ugers forløb indeholder alle fire læringsområder, og der arbejdes med forskellige læringsmål fx modsætninger eller følelser på de enkelte sessioner. Under hver session foreslås både Gør-det-sværrer- og Gør-det-lettere-strategier. Strategierne er et hjælpeværktøj til at samtale med børnene, så alle børn, uanset sprogligt niveau, vil blive opfordret til at deltage i samtalen. Gør-det-lettere strategier hjælper de børn, der af den ene eller anden grund kæmper med sproget, så de kan deltage aktivt i samtalen. Gør-det-sværrer udfordrer de sprogligt stærke børn.

Sprogstartspose

Til hver uge i forløbet er der udviklet en sprogstartspose, som der arbejdes med over 3 sessioner. I hver sprogstartspose er der en billedbog og konkrete materialer som fx legetøj, fotos mm., der understøtter fortællingen i billedbogen. Intentionen med sprogstartsmaterialet er at kunne give mulighed for, at barnet kan høre, gøre, røre og se ord i mange forskellige sammenhænge. I hver sprogstartspose er der også en manual, der grundigt beskriver, hvordan og hvornår fx bogquiz og sproglege inddrages. Da genkendelighed og gentagelser er afgørende for sprogudviklingen hos det enkelte barn, starter og afsluttes hver sprogstartsdag med Sprogstartssangen, som er udviklet i projektet.

Sprogstartspose

Hver pose tager udgangspunkt i børnelitteraturen, og i hver pose er der materiale til tre dage. Indholdet tager udgangspunkt i og understøtter det valgte læringsmål til bogen - fx modsætninger - og afvikles efter samme skabelon hver uge.

Dag 1: Højtlesning og fokusord. Til hver billedbog hører en række fokusord. I de fleste tilfælde kan fokusordet illustreres med et konkret materiale, et billede eller en bevægelse.

Dag 2: Guidet læsning* og bogquiz. Der er udviklet en bogquiz til hver billedbog. Bogquizen tager udgangspunkt i billedbogens tekst og billeder, skrift, form og grafik. Der tales om stort og småt.

Dag 3: Fælles oplæsning og sproglege. Sproglegene benytter sig bl.a. af konkrete, sange og legeredskaber.

*Guidet læsning: Bogen læses med plads til at følge børnenes kommentarer og tage små samtaler om det, der læses. Dag er der fokus på at guide børnene tilbage til historien med henblik på at læse hele bogen.

Sprogstart

Billedbøgerne i sprogstartsposerne er valgt på baggrund af indhold og kvalitet. Forløbene er kvalificeret af forsker Dorthe Bleses, Trygfondens Børneforskningscenter. Indholdet i Sprogstart bygger bl.a. på erfaringer fra forsker Dorthe Bleses projekter som *SPELL* med *Læringsstigen* og *Fart på sproget*. Forskellige sprogstimulerende projekter og eksisterende tilbud er afdækket undervejs ligesom der har været kontakt til forskellige sprogvejledere og læsevejledere i Aalborg Kommune.

En sprogpædagog fra Daginstitutionen Bornholmegade har været tilknyttet projektet og var en uvurderlig sikring af, at vi fik lavet nogle forløb, der passede ind i dagligdagen hos institutionerne. Indholdet til sprogstartsmaterialerne i de to forløb er skabt ud fra en biblioteksfaglig viden, men med stor gavn og respekt for sprogpædagogens erfaringer fra det daglige, sproglige og pædagogiske arbejde med børn i alderen 3-5 år.

Undersøgelserdesign

For at undersøge effekten af forløbene er de testet i 52 børnehave-stuer. Uafhængige forskere fra Trygfondens Børneforskningscenter har opsat et undersøgelsesdesign, indsamlet data og analyseret på resultatet.

De 52 stuer i forsøget havde i gennemsnit 18 børn pr. stue. En styrkeberegning viste, at dette antal stuer ikke ville give tilstrækkelig statistisk styrke til, at vi ville kunne påvise en effekt af Sprogstart med et traditionelt lodtrækningsforsøg, hvor halvdelen af stuerne ville få indsatsen, og den anden halvdel af stuerne ikke ville få indsatsen og fungere som kontrolgruppe. Det var derfor nødvendigt at benytte et andet forsøgsdesign.

For at få et større datagrundlag designede Trygfondens Børneforskningscenter i stedet et forsøgsdesign, hvor alle stuerne modtog indsatsen ad to omgange i løbet af to år fra foråret 2017 til og med efteråret 2018. I løbet af to halvår ville stuerne derfor modtage indsatsen og i de to resterende halvår ville stuerne ikke modtage indsatsen. For nemheds skyld kalder vi stuerne "Kontrol" i de perioder, hvor de ikke modtager indsatsen, selvom der ikke er tale om en ren kontrolgruppe, som vi kender det fra et traditionelt lodtrækningsdesign.

For at udregne effekterne af Sprogstart på baggrund af dette design, blev der foretaget i alt otte sprogvurderinger på hver stue. I alt fire sprogvurderinger før perioderne og i alt fire sprogvurderinger efter perioderne, uanset om stuerne fik den sprogstimulerende indsatsen eller var kontrol i perioden.

Det valgte forsøgsdesign giver mulighed for at påvise en effekt, fordi der er et større datagrundlag end ved brug af et traditionelt lodtrækningsforsøg. Derudover er det en fordel ved designet, at børnene så at sige "fungerer som deres egen kontrol", fordi de både er i indsats- og kontrolgruppen. Dermed skulle der ikke være nogle forskelle mellem indsats- og kontrolgruppe på f.eks. køn, forældres uddannelsesniveau, herkomst og indkomst, da det er de samme børn, der indgår i de to grupper.

Samtidig medfører det alternative design dog nogle begrænsninger, som det er vigtigt at have for øje. Fx kan det kan medføre, at effekterne af Sprogstart bliver undervurderet, fordi der bliver sammenlignet med børn, der allerede har modtaget Sprogstart og derfor teoretisk set kan have en tendens til at blive ved med at udvikle sig bagefter. *Se alle begrænsninger i bilag 4*

Undersøgellesdesign projekt Sprogstart

Gruppe	4	3	2	1
Forår 2017 Uge 16-24	Sprogscreening uge 13-14-15			
	Indsats (12 stuer)	Kontrol (12 stuer)	Indsats (16 stuer)	Kontrol (14 stuer)
Efterår 2017 Uge 38-47	Sprogscreening uge 25-26			
	Sprogscreening uge 36-37			
Forår 2018 Uge 3-11	Kontrol (12 stuer)	Kontrol (12 stuer)	Indsats (16 stuer)	Indsats (14 stuer)
	Sprogscreening uge 1-2			
Efterår 2018 Uge 37-46	Sprogscreening uge 48-49			
	Indsats (12 stuer)	Indsats (12 stuer)	Kontrol (16 stuer)	Kontrol (14 stuer)
Sprogscreening uge 35-36				
Sprogscreening uge 47-48				

Sprogvurderingssværktøjet

Børnene er blevet sprogvurderet ved hver af de otte målinger med materialet *Sprogvurdering 3-6* (Bleses et al., 2017), som indeholder syv deltest (i parentes står, hvilken aldersgruppe deltestene er målt på):

- Sprogforståelse (3-6-årige)
- Ordforråd (3-6-årige)
- Rim (3-6-årige)
- Kommunikative strategier (3-6-årige)
- Opmærksomhed på skrift (4-6-årige)
- Bogstavkendskab (5-6-årige)
- Opdeling af ord (5-6-årige)

Sprogstartsmaterialerne er ikke udarbejdet for at ramme de specifikke ord, som barnet screenes for i det eksisterende sprogværktøj *Sprogvurdering 3-6*. Sprogstartsmaterialerne tager udgangspunkt i billedbøger med noget på hjertet, som er valgt ud fra kvalitet og indhold. Derfor er børnenes resultater i sprogvurderingerne et øjebliksbillede på barnets sprogniveau.

Udfordringer undervejs

Sprogvurderingssværktøj

Det nyeste sprogvurderingsværktøj - *Sprogvurdering 3-6*, der kan screene både 3, 4, 5 og 6-årige børn - er essentiel i forhold til valid dataindsamling i Sprogstart.

Sprogvurderingsværktøjet var indholdsmæssigt færdigt og testet i et andet projekt allerede i 2015, men frigivelsen af værktøjet blev forsinket, hvorfor opstarten af Sprogstart i institutionerne blev udsat.

Yderligere blev frigivelsen ramt af en regeringsomdannelse i november 2016. Det gjorde, at *Dagtilbud og private pasningsordninger til børn indtil skolestart*, som har ansvaret for sprogvurderingsværktøjet, skulle overføres fra *Undervisningsministeriet* til *Børne- og Socialministeriet*. Det betød, at alle beslutninger omkring sprogvurderingsværktøjet skulle godkendes forfra igen.

Da værktøjet endelig blev frigivet, var det kun muligt at benytte i papirudgave. Ved opstart af Sprogstart i institutionerne i foråret 2017 blev de tre første runder af sprogvurderinger derfor udfyldt på papir.

Den digitale version blev frigivet i efteråret 2017, og Sprogstart har siden indsamlet sprogvurderinger i et lukket it-system under Rambøll. Alle sprogvurderinger på papir blev indtastet i efterår 2017, og de følgende sprogvurderinger har pædagogerne indtastet direkte i Rambølls it-system. På grund af forsinket opstart af Sprogstart har vi fået projektet forlænget til og med juni 2019.

Rettigheder:

I de fleste sprogstartsposter findes A3-kopi af en billedbog. Kopien har vist sig at have en stor værdi, da den giver mulighed for, at en større gruppe børn kan se illustrationerne under oplæsningen. Det skal understreges, at kopien altid følger en indkøbt billedbog.

De sproglege, der bruges i Sprogstart, er stærkt knyttet til de illustrationer, der er i billedbogen. Udover en kopi af hele billedbogen bruges enkelte kopier fra billedbogen til sproglegene. Fx til at sætte i en stor skumterning med plastiklommer. Det er helt grundlæggende for Sprogstart, at alle samtaler og sproglege tager afsæt i de udvalgte billedbøger. At skabe sammenhæng mellem billedbøger af høj kvalitet og sproglegene skaber genkendelse hos børnene og kan dermed give en bedre forståelse af sammenhænge.

Det har givet store udfordringer undervejs. De valgte billedbøger i Sprogstart er valgt pga. indhold og kvalitet og ikke efter bestemte forlag. Derfor har projektgruppen været i kontakt med mange forlag for at få tilladelse til at kopiere billedbøgerne til brug i Sprogstart. Uden forlagenes velvillighed havde sprogstartsmaterialet ikke haft samme høje kvalitet.

Det har været tidskrævende at få aftalerne med de forskellige forlag i hus. Udfordringen har ligget i at forlagene har meget forskellige aftaler med forfattere og illustratører og rettighederne til materialerne er derfor meget forskellige. Eksempelvis krævede det kontakt til både forlag, forfatter og illustratør for at få tilladelse til at bruge en bestemt udgave af en sang. Forlagene og andre rettighedshavere har været imødekomende i forhold til projektet. De aftaler, der er forhandlet med forlag og andre rettighedshavere har været baseret på kriterier som fx at destruere materialet efter projektets afslutning.

Projektets gode erfaringer med forlag og andre rettighedshavere er taget med videre i drift. Dog har det været en udfordring, da det nu ikke længere er et lukket projekt med en slutdato: Derfor indgår det blandt andet i aftalerne mellem Aalborg Bibliotekerne og de enkelte forlag, at forlagets navn og logo er på alle kopier og at samarbejdet med forlaget vil blive nævnt i PR-sammenhænge.

Sprogstart

GDPR

Sprogstart har med børn at gøre, og det er uhyre vigtigt, at den data der indsamles er sikker og lovlig. Midt i projektet kom der ekstra fokus på GDPR, hvilket skabte et skærpet fokus på at sikre den data, vi behandlede på tværs af kommunegrænser. Vi havde allerede en databehandleraftale med både Trygfonden og Rambøll og endte med også at lave databehandleraftaler med alle de deltagende kommuner.

Selvevaluering

Som et supplement til sprogvurderingsresultaterne, der kun ser på børnenes progression, har vi lavet kvalitative interview med forældre, pædagoger, daginstitutions-ledere og bibliotekspersonale. De biblioteksansatte har desuden lavet en skriftlig evaluering af Sprogstart efter et af de fire forløb. *Se bilag 1*

"Jeg måtte øve at synge derhjemme. Grænseoverskridende at sidde og synge med pædagogerne og børnene. Men det føltes som en sejr at gøre det. "Mariehønen Evigglad" – godt med planchen, man kunne gemme sig bagved. Men jeg må indrømme, at er der presset tid, så har jeg nedprioriteret sangene, men jeg har fundet ud af, at det at synge rykker helt vildt, og nu gør jeg det. Jeg rappede heller ikke først. Men jeg pressede mere på i forløb to, som at de skulle svare. Og så rappede jeg!"

Personalet har udviklet nye kompetencer undervejs. I udviklingen af forløbene er den store viden og faglighed, der findes omkring børnelitteratur, sat i spil på en ny måde. Det har været en ny øvelse at "ryste" en billedbog og få 100 timers leg ud af den og holde det op imod ønskede læringsmål. Undervejs er bibliotekspersonalet blevet skarpere på, hvad der er deres egen faglighed og er blevet bekræftet i, at en bog kan meget mere end man tror. At den kan bruges til læring, uden at vi giver køb på bibliotekernes styrke i, at vi tager udgangspunkt i legen, børnenes behov og litteraturens styrke uden at tage hensyn til, at vi skal nå et fastlagt mål.

Det bibliotekspersonale, som har været ude i institutionerne, er blevet udfordret på deres faglighed. Det har været meget anderledes at skulle formidle intensivt, tæt på og på andres hjemmebane. Vi har undervejs, i fællesskab, måttet italesætte, hvad det er, vi kan som biblioteksansatte, og hvad vores styrke var i institutionerne. Vi italesatte det på forhånd, men er undervejs blevet bekræftet i, at vi har:

- Faglig og kvalificeret viden om materialer, læsning og sprog
- Formidlingskompetencer (bl.a. på aktuelle materialer, gennem oplevelser og ift. lystlæsning)
- Digitale kompetencer (viden og erfaringer med modaliteter og kobling mellem litteratur, film, digitale læremidler mm).
- Relationelle kompetencer (mødet mellem mennesker og fagligheder)
- Faciliteringskompetencer (også på tværs af fagligheder)
- Styrke på kulturel kapital (erfaringer for at bygge på barnets kulturelle kapital)
- Fokus på det æstetiske (viden om litteratur med noget på hjertet og fokus på kvalitet og indhold)
- Viden om og erfaringer med målgruppen fra det daglige biblioteksarbejde (arrangementer, samarbejder, frie børn mm.)
- Viden om sprogbehov, læsekompetencer, early literacy
- Viden om biblioteksbrug (Kompetence til at åbne biblioteket op)
- Ingen forudindtagelser om børnene i daginstitutionerne – mulighed for at møde barnet uden at kende til baggrund, sociale kompetencer.
- Mulighed for at lave en prioriteret indsats

Kompetencerne er blandt andet blevet trykprøvet, når vi overfor sprogpædagoger har holdt fast i antallet af billedbøger, sværhedsgraden o.a. Praksis har bekræftet, at vi har en stor og vigtig faglighed, som vi skal turde at stå fast på.

Bibliotekspersonale – kvalitativ evaluering

Se hele undersøgelsen i bilag 2

”Jeg havde det svært de første to uger hvor jeg læste manualen meget intenst. Men på tredje uge slap jeg tøjlerne og sagde ”vi gør det så godt vi kan” og det tror jeg der er kommet kompetencer ud af. Kaoshåndtering.”

Under Sprogstart blev der afholdt et fokusgruppeinterview med udvalgte bibliotekspersonaler, der har arbejdet med Sprogstart. Interviewet fokuserede på den interne læring, kommunikation og samarbejde, samt rollen som medarbejdere i projektet. I organiseringen og afviklingen af projektet har medarbejderne været inddraget på forskellige niveauer. Nogle har været med til at udarbejde projektets formål og materialer, andre har været tilknyttet et fastlagt forløb, og nogle har været løst tilknyttet som fx vikarer. Formålet med fokusgruppeinterviewet var derfor at undersøge, hvordan projektet opfattes trods den store forskel på medarbejdernes deltagelsesniveau.

Overordnet kan det siges, at missionen er lykket. Medarbejderne føler sig inddraget i Sprogstart, dets mission og metode.

Bibliotekspersonalets betragtninger

- Børnelitteratur kan meget mere end at fortælle gode historier, og er kilde til megen læring og vigtige diskussioner med børn.
- Kommunikationen i projektet er styrket af en arbejdsgruppe, som er let at kontakte og en aktiv Facebookgruppe, der synliggør et regionalt arbejdsfællesskab.
- Sprogstartsposerne i projektet er gennemarbejdede og gode, men der kan med fordel arbejdes på, at medarbejderne mere formaliseret diskuterer indholdet med hinanden. Det er vigtigt, at digitalt indhold er driftssikkert og så let som muligt at tilgå.
- Samarbejdet med daginstitutionerne er en udfordring. Bibliotekerne og daginstitutionerne har meget forskellige måder at arbejde på, og det kræver god og vedvarende kommunikation. Der kan med fordel arbejdes mere med kommunikation direkte fra projektets ledelse til daginstitutionerne, så medarbejderne ikke oplever at være alene om forløbet.
- Medarbejderne rykker sig i forløbet. De udvikler nye tilgange til børn, nyt syn på egen faglighed og nye tiltag i biblioteket.

Forældre, pædagoger og daginstitutionsledere – kvalitativ evaluering

Se hele undersøgelsen i bilag 3

”Det vigtigste er, at børn får et større ordforråd og får nye sætninger og flere ord og kan mestre livet og har en nysgerrighed for sproget. Her har projektet været godt med fokus på gentagelser og fokus på fordybelse, og det har givet børnene mulighed for at bidrage forskelligt. Ved at understøtte barnet på denne måde kan børnene hægte sig på løbende uden at blive hægtet af. Vi er som institution nysgerrige på, hvordan kan vi komme frem til et bedre resultat -og det her kan kun virke. Al målrettet og intens påvirkning vil virke, det viser projektet tydeligt.”

I projektet er der afholdt semistrukturerede interviews med forældre, pædagoger og daginstitutionsledere med tre hovedtematikker. Den første har haft fokus på, hvordan de adspurgte har oplevet projektets

Sprogstart

formål. Den anden tematik omhandlede det utraditionelle samarbejde. For hvad betyder det, når bibliotekets personale er på udebane, og har en samskabende tilgang til sprogstimulering? Og hvor afgørende er den personlige kontakt? Den tredje tematik handler om læring. For hvad har vi lært sammen, og hvordan kan vi fremadrettet gøre mere i krydsfeltet mellem bibliotek, forældre og daginstitutioner?

Betragtninger fra forældre, pædagoger og daginstitutionsledere

- Projekt Sprogstart har sat et klart aftryk hele vejen rundt. Alle genkender sprogstartsangen, og Sprogstart har været med til at inspirere og motivere til en anderledes tilgang til sprogstimulering.
- Der er kæmpe respekt for bibliotekets indsats, og det bliver også fremhævet, at bibliotekets personale er kompetente, vellidte, forberedte og lette at arbejde sammen med.
- Projektet har lært alle de involverede, at når vi arbejder sammen for en fælles sag, kan vi mere end vi tror.
- Projektet er blevet bakket op med en enorm prioritering og velvilje fra alle parter.
- Forældre har prioriteret at få børn afleveret til sprogstart, og flere børn har - frem for en fridag - foretrukket at tage afsted de dage, der var sprogstart på programmet.
- Institutioner har prioriteret tid, rum og indsats til såvel sprogvurderinger som indsatser, og bibliotekets personale har fået et stramt program til at fungere på tværs af biblioteker og vagtskemaer.

Erfaringer med samarbejde

Sprogstart har givet bibliotekerne en ny vej ind i samarbejdet med daginstitutionerne, hvor både biblioteker og institutioner har nydt godt af det. Der er blevet tydeliggjort, hvad biblioteket kan tilbyde, og hvad pædagogerne kan i arbejdet med børnene. De to fagligheder kan i samarbejde være med til at løfte børns sprog og udvikle sproget gennem leg og litteratur.

Effekter af Sprogstart

Læs hele effektanalysen i bilag 4

Succeskriterierne i projektet:

1. *Alle elementer i konceptet er dokumenteret og det er påvist, hvilke initiativer der har størst virkning*
2. *Der beviseligt er mindre afstand mellem de bedste og de dårligste 5-årige børn*
3. *Det er påvist, hvor meget bibliotekspåvirkning der gør en forskel*

De tre vigtigste effekter

1. **Der er positive effekter og endda signifikante positive effekter på ordforråd og rim**
2. **Sprogstart understøtter alle børn uanset social baggrund**
3. **Antallet af sessioner er vigtigt. Jo mere, jo bedre**

1. Alle elementer i konceptet er dokumenteret og det er påvist, hvilke initiativer der har størst virkning

I analysen søgte vi svaret på, om børnene udvikler sig mere på deres sprogkompetencer, når de modtager Sprogstart i forhold til de perioder, hvor de ikke modtager Sprogstart og på alle testens områder. Svaret er, at der er positive effekter og endda signifikante positive effekter på ordforråd og rim.

2. Der er beviseligt mindre afstand mellem de bedste og de dårligste 5-årige børn

I analysen søgte vi svar på, om alle børn har fået udbytte af indsatsen. Resultatet af analysen viser at der ingen forskel var mellem drenge og piger, aldersgrupperne, børn med dansk herkomst og børn med ikke-dansk herkomst, børn af forældre med høj eller lav indkomst, forældre, der går ledige eller ikke, forældre, der har gymnasial eller lavere uddannelse eller højere end gymnasial uddannelse og ingen forskel i forhold til, hvilket nummer barn i søskendeflokken barnet er.

Det vil altså sige, at Sprogstart understøtter alle børn uanset social baggrund.

I løbet af de år vi har lavet Sprogstart, er forskerne gået fra at snakke om sproggabet, til at snakke om at øge børns læringsmuligheder. At det enkelte barn opnår sit fulde potentiale. Vi har altså ikke lukket et sproggab, men vi har øget læringsmulighederne for det enkelte barn.

3. Det er påvist hvor meget bibliotekspåvirkning, der gør en forskel

I analysen undersøgte vi, om antallet af sessioner, som barnet modtager, har betydning for effekten af Sprogstart. Resultatet er, at intensiteten og gentagelsen har en effekt. Tendensen er, at jo flere sessioner i forløbet, der er, jo mere gavnligt er det for effekten.

Konklusion

Vores mål i projektet var:

- At udvikle, sætte effektmål på, teste og dokumentere seks biblioteksforløb til målgruppen
- At udvikle bibliotekspersonalets rolle i området
- At teste forløbene i 30-40 institutioner
- At levere valid, evidensbaseret praksis til brug for alle Danmarks biblioteker

Alle projektets mål er opfyldt og dokumenteret. Vi har udviklet forløb, hvor vi via intensiteten, gentagelsen og forskellige modaliteter kan dokumentere en effekt. Projektet har været i otte kommuner i Nordjylland. 35-40 biblioteksansatte har i otteugers perioder besøgt 52 stuer fordelt på 42 forskellige institutioner, tre gange om ugen. I alt deltog 1335 børn i Sprogstart og der blev lavet 6468 sprogvurderinger.

Vi har udviklet vores faglighed og fået bekræftet vores tese om, at bogen og vores viden herom er et magtfuldt redskab, som vi kan bruge aktivt og på flere måder.

Effektanalyse

Se hele analysen i bilag 4

Forsøgsdesignet i evalueringen af Sprogstart har givet anledning til at besvare følgende spørgsmål:

- Udvikler børnene sig mere på deres sprogkompetencer, når de modtager Sprogstart i forhold til de perioder, hvor de ikke modtager Sprogstart?
- Har alle børn fået udbytte af indsatsen?
- Hvilken betydning har deltagelsesgrad for børnenes sprogudvikling?

Effektresultaterne viser, at børnene udvikler sig signifikant positivt i forhold til ordforråd og rim, når de modtager Sprogstart sammenlignet med, når de ikke modtager Sprogstart. Børnenes udvikling svarer til ca. 22 % ekstra læring for ordforråd og ca. 75 % ekstra læring for rim i forhold til, hvordan de ellers ville have udviklet sig. At det netop er disse sprogkompetencer, som børnene har fået et løft på, afspejler fokus i indsatsen.

Derudover viser resultaterne, at Sprogstart ikke rammer nogle undergrupper mere end andre. Det er altså en indsats, der rammer alle uanset social baggrund, køn og alder. Dette er vigtigt, fordi en universel og ressourcelet indsats som *Sprogstart*, der har lille eller moderat effekt på alle børn, har en større gennemslagskraft end en indsats, der har stor effekt på få børn.

Det tyder på, at der er en tendens til, at jo flere sessioner barnet modtager inden for et forløb, jo bedre er det for effekten på sprogåbningsmålene. Det betyder, at der er en tendens til, at jo flere aktiviteter barnet deltager i, jo mere forbedrer barnet sine sproglige kompetencer. Det er et væsentligt resultat, at mere af indsatsen sandsynligvis resulterer i bedre udvikling, fordi det understøtter, at det er de aktive elementer i Sprogstart, der styrker børnenes udvikling. Samtidigt peger det gennemsnitlige antal sessioner på 19,5 sessioner på, at der næsten skal gennemføres et fuldt forløb for at være sikker på at opnå de fundne effekter.

Det lærte vi

At stå bag et af biblioteksverdenens første projekter hvor der indsamles store datamængder for at skaffe forskningsbaseret evidens, har det været både nervepirrende og lærerigt. Det er en anderledes måde at arbejde på som udfordrer vores arbejdskultur. I biblioteksverdenen vil vi gerne være noget for alle, det kan være svært at sortere nogen fra. Men i forskningsverdenen snakker man om forurening af resultater. For at

Sprogstart

måle rent på vores effekt, var vi nødt til at skære forældredelen fra, selv om vi tror det ville have større effekt for nogen, hvis forældrene var med.

Når der arbejdes efter et undersøgelsesdesign, må der ikke justeres og ændres undervejs. Da vi havde kørt de første forløb i periode et og havde vores egne erfaringer, var vores naturlige refleks, at ville justere forløbene, før de skulle ud i yderligere tre perioder. I starten følte designet som en spændetrøje og det var svært at forlige sig med tanken om, at vi slet intet måtte ændre. I praksis og bagklogskabens lys, blev det også en af projektets store styrker. Formen var fast og meget velbeskrevet og der var en stor sikkerhed for personalet ved at den ikke blev ændret undervejs. De biblioteker som havde mange institutioner havde brug for rigtig mange forskellige medarbejdere for at kunne dække alle poster. Op mod 40 biblioteksmedarbejdere med meget forskellig baggrund har været ude i institutionerne undervejs. Det har været kendskabet til biblioteket og de personlige kompetencer der har været afgørende for succes, ikke den formelle uddannelsesmæssige baggrund.

Det er især i produktionen af forløbene, at bibliotekernes faglighed kommer i spil. Her kan vi byde ind som eksperter i litteratur og formidling af litteratur. Vi ved noget om at stimulere læse- sprog- og legelyst. Det er dog også vigtigt, at bibliotekspersonalet ikke kun designer sprogstartsforløbene, men også kommer ud og møder både institutionspersonalet og børnene for at være med til at afvikle og udvikle forløbene i praksis. I den henseende er der ingen tvivl om, at et formaliseret samarbejde mellem institutioner og biblioteker om det samme mål, er gavnligt for børnene. Og

Et forskningsprojekt sætter tålmodigheden på prøve. Vi vil gerne skabe hurtige resultater, men der var ingen midtvejsresultater, så vi har ventet tre år på at se om der kunne påvises en effekt.

Vores egen erfaring undervejs har selvfølgelig givet fingerpeg, men der har blandt alle deltagere været stort ønske om at få et "bevis" på at det virker. Vores projektleder sagde på en af de første workshops, at det her projekt kunne redde verden og det er den fornemmelse vi står tilbage med nu – at vi har reddet verden i hvert fald en lille smule. Nu har vi bevis for, at det virker!

Videreførelse i drift

Projektet har allerede brugt de erfaringer, vi har gjort os, til at videreudvikle Sprogstart under *Bibliotekernes Sprogspor*. Ved samme lejlighed har vi udviklet Sprogstartsforløb for de 1-3 årige, og har udvidet pakkerne med digitale legeredskaber.

Sprogstart 1-3 henvender sig til dagplejere/vuggestuer og *Sprogstart 3-6* henvender sig til børnehaver. Forløbene varer seks uger og afvikles af både bibliotekspersonale og dagplejere/pædagoger.

Pt. er 46 kommuner tilmeldt *Bibliotekernes Sprogspor* og 40 biblioteker har valgt at købe i alt 195 sæt Sprogstartposer.

Med de endelige resultater i hånden tilpasser vi naturligvis Sprogstart i drift.

Deltagere i projekt Sprogstart

Brønderslev Kommune

Brønderslev Bibliotek

- Børnehaven Fasanen
- Børnehaven Galaksen
- Børnehaven Himmelblå – 2 stuer
- Børnehaven Livstræet
- Børnehaven Lærkereden – 2 stuer
- Børnehaven Møllegården

Frederikshavn Kommune

Bibliotek og Borgerservice Frederikshavn kommune

- Børnehaven Grønnebakken
- Børnehuset Mælkevejen
- Idrætsbørnehaven Bispevang

Jammerbugt Kommune

Jammerbugt Bibliotekerne

- Blokhusvejens Børnehave
- Solstrålen Trekroner

Mariagerfjord Kommune

Mariagerfjord Bibliotekerne

- Børnehuset Spiren – 2 stuer

Morsø kommune

Morsø Folkebibliotek

- Børnehaven Majgården

Rebild Kommune

Rebild bibliotekerne

- Børnehaven Tuen
- Bakkehusene i Bælum

Thisted Kommune

Biblioteket i Thy

- Espersens børnehus, 2 stuer

Aalborg Kommune

Aalborg Bibliotekerne

- Børnehaven Beatesmindevej
- Børnehaven Frydendal
- Børnehaven Kolloparken
- Børnehaven Korevej
- Børnehaven Myretuen – 3 stuer
- Børnehaven Møllehuset
- Børnehaven Natur og Miljø – 2 stuer
- Børnehaven Rosengården
- Børnehaven Skallerupvej
- Børnehaven Smedegaarden
- Børnehaven Sofiendal
- Børnehaven Solsiden – 2 stuer
- Børnehaven Solsikken
- Børnehaven Stjernerlys
- Børnehaven Stjernen
- Børnehaven Sønderholm
- Børnehaven Thulevej
- Børnehaven Ulvereden
- Børnehaven Østerladen
- Børnehuset Himmelblå
- Børnehuset Tvedholm
- Daginstitutionen Bisgården
- Daginstitutionen Bornholmsgade – 2 stuer
- Daginstitutionen Eventyrhuset – 2 stuer
- Daginstitutionen Solhuset
- Daginstitutionen Tophøj

Se eksempler på drejebøger, film, billeder og meget mere på Sprogstart.com

Sprogstart

Projekt Sprogstart er gennemført med tilskud fra Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre under Slots- og Kulturstyrelsen.

For mere information om Sprogstart se sprogstart.com